

Nova vojna bi uničila svet, pravi Marshall

Bivši državni tajnik se izrekel za vsestransko podpiranje Združenih narodov. Lehman povečeval pokojnega predsednika Roosevelta

Washington, D. C. — General George Marshall, bivši državni tajnik, je v svojem govoru na Spominski dan ob grobnici neznanega vojaka na narodnem pokopališču Arlingtonu dejal, da bi nova vojna uničila svet.

"Kdor koli bi zmagal v novi vojni, bi jo njegova generacija izgubila," je rekel Marshall. "Zmagovite sile bi se znašle v razvalinah mest in industrijskih središč."

Marshall je v svojem govoru apeliral za vsestransko podpiranje organizacije Združenih narodov kot foruma, na katerem se izmenjavajo mnenja in besede namesto krogel. On je bil v vojnem času šef generalnega štaba in je avtor načrta za ekonomsko okrevanje Evrope. V svojem govoru je priporočil odpor proti tiraniji in zatiranju, ker življenje brez svobode in spoštovanja človeške dostojnosti nima nobene cene.

"Amerika in vse druge države naj še nadalje podpirajo Združene narode," je dejal. "Ta organizacija je orodje v borbi za svetovni mir. Kakor dolgo bo forum za odprte diskuzije in izravnano mednarodnih problemov, jo mora Amerika podpirati v vseh zrihih. Storititi moramo vse za zaščito svetovnega miru." Marshall je dal razumeti, da se ne strinja z bivšim predsednikom Hooverjem, ki je nedavno predlagal ustanovitev nove svetovne organizacije brez So-

vjetske unije in drugih komunističnih držav.

Senator Lehman, demokrat iz New Yorka, je imel na Spominski dan govor ob grobu pokojnega predsednika Roosevelta v Hyde Parku, N. Y. Dejalo je, da se njegov sloves stalno širi ne samo v Ameriki, temveč po vsem svetu, čeprav gotova skupina stalno blati njegovo delo in spomin.

"Enotavne formule za mir in pravičnost ni v današnjem svetu, ki je razdeljen na dva nasprotna si tabora," je rekel Lehman. "Amerika ima obveznosti napram vsojaki, ki so padli v vojni, katere mora izpolniti. Boriti se mora za mir in preprečiti nove vojne, da reši ljudstva pred katastrofo."

Delavski tajnik za izenačenje mezd

Kongres naj sprejme zadevni zakon

Washington (FP) — Delavski tajnik Maurice Tobin je rekel pred kongresnim delavskim pododsekom, da gospodarstvo dežele zahteva sprejetje zakona, ki bi odpravil zapostavljanja delavk glede plačilne lestvice.

"Kongres bi moral sprejeti zakon, ki bi določal enako mezdo za enako delo za delavce in delavke," je rekel Tobin. "Tak zakon je absolutno potreben za razvoj zdravega gospodarstva, ker bi zvišal nakupno moč industrijskih delavcev ne glede na spol."

"Znano dejstvo je, da delodajalci često najamejo delavke za delo v tovarnah za nižjo mezdo nego jo bi plačali delavkam. Ta je diskriminacija in izkoriščanje delavcev obenem. Edin način, da se to zlo odpravi, je v tem, da kongres sprejme zakonski o-snutek, ki bi prepovedal taka ekonomska zapostavljanja," je naglasil Tobin.

Delavski tajnik je svoj argument podprl z dejstvom, da je sedaj okrog 18 milijonov delavk upošlenih v različnih industrijah dežele. Ta delavska sila predstavlja ogromno industrijsko armado, ki je veliko manj plačana nego delavci, ki opravljajo enaka dela kot ženske.

"Mnogo delavskih žena je sedaj prisiljenih iskati delo v tovarnah, da s svojimi skromnimi mezdami pomagajo družinskim očetom pri vzdrževanju svojih družin," je rekel Tobin. "Skrajni čas je, da kongres postavi njihovo delo na enako podlago z delom delavcev."

Socialist McAlister Coleman umrl

New York.—Socialist McAlister Coleman, pisatelj in zgodovinar, je umrl po dolgi bolezni. Skoro 30 let je bil aktiven v socialistični stranki in delavskem gibanju. On je bil tudi sotrudnik "The Voice of Youth", ki ga izdaja SNPJ. Ob smrti je bil star 61 let. Zapušča žena, ki je zdravnica, sina in hčer.

Izraelska vlada zanika poročila

Tel Aviv, Izrael. — Vlada je zanikala poročila, da so v teku pogajanja za vzajemno priznanje Izraela in Španije. Slična poročila so krožila tudi pred šestimi meseci. Besednik vlade je dejal, da vprašanje pogajanj s Španijo sploh ni v ospredju.

Bivši poslaniki obdolženi zarote

Nameravali so strmoglaviti čehoslovaško vlado

Praga, Čehoslovakija. — Bivši poslaniki Amerike, Velike Britanije in Francije ter 19 drugih uradnikov in reporterjev je obdolženih, da so skovali zaroto z namenom strmoglavljenja čehoslovaške komunistične vlade 1. 1948 in 1949.

Med temi so bivši ameriški poslanik Laurence A. Steinhart, bivši britski poslanik John P. Dixon in bivši francoski poslanik Maurice de Jean. Njihova imena so bila omenjena v zvezi z obravnavo proti 13 Čehom, ki so obtoženi, da so skušali procvetati oboroženo revolto proti vladi.

Obdolžitve so najresnejše proti Ameriki, Veliki Britaniji in Franciji v dolgi čehoslovaški kampanji proti zapadnim državam. Med prizadetimi so bivši člani ameriškega poslanštva v Pragi. Ti so Milton Fried, Mary Trent, Jack Novak, Helen Fischer, Adams Schmidt in Louise Schaffner. Schmidt je edini Američan, ki je še v Čehoslovakiji.

Med obtoženci je tudi Voja Beneš, brat pokojnega predsednika čehoslovaške republike. On je ameriški državljani in biva v Mishawaki, Ind.

Zapadne države apelirajo na Rusijo

Podpre naj gibanje za zedinjenje Nemčije

Berlin. — Vrhovni komisarji Amerike, Velike Britanije in Francije so apelirali na Rusijo, naj se jim pridruži in sodeluje z njimi v sestavljanju volivnega zakona za vso Nemčijo, ki naj bi bil prvi korak v smeri zedinjenja Nemčije.

Apel je v pismu, katero so vrhovni komisarji zapadnih držav naslovili generalu V. I. Čujkovu, vrhovnemu poveljniku ruskih okupacijskih čet v vzhodni Nemčiji. Pismo omenja deklaracijo, katero so objavili zunanji ministri treh zapadnih držav 14. maja, ko so se sestali na konferenci v Londonu. V tej so naglasili, da Amerika, Velika Britanija in Francija ne bodo sklenile separatne mirovne pogodbe z zapadno Nemčijo.

Vrhovni komisarji so izjavili, da mora biti volivni zakon v soglasju z načeli, ki so bila sprejeta na konferenci zunanjih ministrov v Londonu. Ta določajo mednarodno nadzorstvo volitev v Nemčiji, svobodo govora, tiska in zborovanja. Ako bo Sovjetska unija pristala na ta načela, bo s tem omogočila pospešitev zedinjenja Nemčije.

Kongresnik William Lemke umrl

Fargo, N. D. — Kongresnik William Lemke se je zgrudil v hotelu in umrl na poti v bolnišnico. Zadel ga je kap. Član kongresa je bil 17 let. Lemke je bil kandidat za predsednika Združenih držav na listi Unijske stranke 1. 1936. On je ustanovitelj Nestranskarisk ligo, ki je sedaj repek republikanske stranke. Smrt ga je pobrala v starosti 71 let.

Bevin se moral vrniti v bolnišnico

London. — Zunanji minister Ernest Bevin je moral spet iti v bolnišnico, kjer se bo podvrnil drugi operaciji. V bolnišnici je bil tik pred konferenco zunanjih ministrov dvanajstih držav v Londonu. Te konference se je udeležil.

GLAVNE STRANKE PORAŽENE V JUŽNI KOREJI

Opozicija zahteva amandiranje ustave republike

Seoul, južna Koreja. — Prva poročila o izidu splošnih volitev kažejo, da so volivci obrnili hrbet glavnim političnim strankam in oddali glasove neodvisnim kandidatom. Znamenja so, da dr. Syngman Rhee, predsednik republike, ki ima oporo pri Ameriki, ne bo kontroliral narodne skupščine.

V novi skupščini bodo poslanci brez določene politične opredeljenosti. Kako bo sestavljena, bo jasno, ko bodo vsi pri volitvah oddani glasovi preštet. Nestranskariski kandidati so zmagali z veliko večino v Seoulu, glavnem mestu republike. Kandidati demokratske nacionalistične (vladne) stranke so bili poraženi.

Skoro 90 odstotkov volivnih upravičencev se je udeležilo volitev. Izvoljenih je bilo 210 poslancev izmed 2,144 kandidatov. Med onimi, ki so bili izvoljeni, je mnogo oseb, katere je sedanja vlada persekutirala.

Čoung so Ang, ustanovitelj socialistične stranke, je bil izvoljen z veliko večino glasov. Njegov protikandidat Byong Ok, nacionalist, ki je bil določen za premijerja, je bil poražen. Porazenih je bilo tudi več ministrov v sedanji vladi.

Prve volitve pred dvema letoma, pri katerih je bil Rhee izvoljen za predsednika korejske republike, so se vršile pod nadzorstvom ameriške vojaške vlade. V volivni kampanji je bilo čez 800 Korejcev ubitih in ranjenih. Na volivni dan je bilo ubitih 44 oseb.

Sedanja volivna kampanja je bila mirna v primeri s prejšnjo. Devet oseb je bilo ubitih v bitki s policijo v Seoulu in Sančongu. Policija je aretirala tristo Korejcev na obtožbo, da so komunisti. Rhee ni hotel razpisati splošnih volitev, končno pa se je uklonil pritisku ameriškega državnega departamenta. Pri teh je zmagala opozicija, ki zahteva amandiranje ustave republike, da bo predsednik vlade odgovoren za vse akcije narodni skupščini.

Brezposelnost v Missouriju raste

Jefferson City, Mo. (FP) — V prvih štirih mesecih tega leta je število prejemnikov brezposelnostne podpore poskočilo za 50% nad onimi v enaki dobi leta 1949. Zadevne podatke je razkril urad za zaščito upošlevanja. V tej dobi so letošnja brezposelnostna izplačila znašala \$10,521,164, v enaki dobi lani pa \$7,368,390.

Dijaki zmagali proti predsodkom

Bloomington, Ind. (FP) — Dijaki tukajšnje državne univerze so izvojevali zmago v kampanji proti restavracijam, ki niso dovolile vstop v svoje prostore zamorskim dijakom. Kampanja je trajala dva meseca in končno so se lastniki restavracij podali. Sedaj zamorski dijaki in delavci lahko posejajo katero koli restavracijo v mestu.

Poljski pridelki in nižji dohodki

Washington (FP) — Poljedelski departament predvideva, da bodo letošnji poljedelski pridelki prinesli farmerjem morda za več kot dve milijardi dolarjev manj dohodkov nego leta 1949. Cene farmskih pridelkov so se znižale. Skupni lanski dohodki so presežali 13 milijard dolarjev.

Nemci napadli mlade komuniste

Prvi izgredi po demonstracijah v Berlinu

Helmstedt, Nemčija. — Prebivalci tega mesta v britski okupacijski coni so napadli dva tisoč mladih komunistov, članov Svobodne nemške mladine. Komunisti so dospeli v Helmstedt iz Berlina, kjer so se udeležili demonstracij zadnje nedelje.

Komunisti so se ustavili v Helmstedtu na svoji poti v vzhodno Nemčijo, da zasedejo vlak. Ko so korakali po cesti, so jih prebivalci napadli. V bitki so bili komunisti poraženi. Na poti v restavracijo so prepevali Internationalno, komunistično himno. Nasprotniki so odgovorili s prepevanjem bivše kjerzerjeve himne "Deutschland Ueber Alles". Prepevanju je sledilo izzivanje in potem bitka na pesti.

Mladi komunisti se niso mogli upirati veliki množici nasprotnikov in morali so se podati. Britska vojaška policija je bila pozvana v akcijo in vzpostavila je mir. Helmstedt je ob meji med britsko in rusko okupacijsko cono.

Novo ministrstvo v Čehoslovakiji

Čistka v vladnih departmentih se obeta

Praga, Čehoslovakija. — Vlada je naznanila ustanovitev novega ministrstva za narodno zaščito. Za načelnika je bil imenovan Ladislav Kopriva, član eksekutivnega odbora komunistične stranke.

Naznanilo pravi, da je ustanovitev novega ministrstva predlagal notranji minister Vaclav Nosek v soglasju z zakonom, ki daje vladi oblast do ustanavljanja in odprave ministrstev. Koprivo je imenoval za načelnika premier Antonin Zapotocky.

Kopriva, ki je sedaj dobil veliko oblast, ni bil splošno znan, dokler ni v svojem govoru na seji eksekutivnega odbora komunistične stranke dejal, da so se v ekonomsko življenje dežele vrnili špioni zapadnih držav. Po končanju vojne je bil načelnik Češkega narodnega odbora in pozneje je bil izvoljen za poslance.

Pričakuje se, da bo Kopriva odredil čistko v nekaterih vladnih departmentih.

Poslanik Grady bo premeščen v Iran

Washington, D. C. — Predsednik Truman je naznanil, da bo Henry F. Grady, sedanji ameriški poslanik v Grčiji, premeščen v Iran, "da se ojači protikomunistična fronta v Iranu, ki je sosedna Rusije." Sedanji ameriški poslanik v Iranu je John C. Wiley. Iran je zabredel v ekonomsko krizo kljub ameriški ekonomski in vojaški pomoči.

Številne žrtve nesreč čez praznike

Chicago. — Najmanj 532 ljudi je izgubilo življenje v zadnjih štirih dneh. V avtnih nesrečah na cestah je bilo ubitih 325 oseb, 85 oseb je utonilo, ostale pa so izgubile življenje v drugih nesrečah. V Illinoisu je bilo v avtnih nesrečah ubitih 22 ljudi.

Poplava povzročila veliko škodo v Iranu

Teheran, Iran. — Mesto Meshed v vzhodnem Iranu je pod vodo. Poplava je razdejala veliko število hiš in povzročila ogromno škodo. Čez 15,000 ljudi je brez strehe.

Pogajanja med Francijo in zapadno Nemčijo

Namen je končanje ekonomske tekme med državama. Prvi koraki storjeni za doseg enotnosti v zapadni Evropi

Bonn, Nemčija. — Pogajanja, da se francoski načrt, ki določa spojitve francoske in zapadnonemške jeklarske in premogovne industrije, uveljavi, so se pričela v Bonnu. Sestala sta se Jean Monnet, direktor francoske načrtno komisije, in dr. Konrad Adenauer, predsednik vlade zapadne Nemčije, da končata staro in zgodovinsko ekonomsko tekmo med državama.

Razgovori med njima se smatrajo za prve korake v prizadevanjih za doseg enotnosti med državami v zapadni Evropi. Ako bodo uspešni, se bosta združili najvažnejši industrijski mašini na evropskem kontinentu. Monnet se je sestal, preden je dospel v Bonn, z vrhovnimi komisarji zapadnih držav.

Načrt glede spojitve jeklarske in premogovne industrije je naznanil francoski zunanji minister Robert Schuman pred konferenco zunanjih ministrov dvanajstih zapadnih evropskih držav, ki so se povežale z atlantskim paktom. Naznanilo je odprlo pot pogajanjem med Francijo in zapadno Nemčijo.

Razgovori med Monnetom in Adenauerjem so zgodovinskega pomena. Vest pravi, da se bodo nadaljevali v Parizu. Pričakuje se, da bo prišlo do sporazuma med Francijo in zapadno Nemčijo. Slednja bo imenovala posebno komisijo in ji poverila vso oblast.

Zapadna Nemčija se prvič po zaključanju druge svetovne vojne direktno pogaja s Francijo

kot priznana vlada. Vsa prejšnja pogajanja so se vršila skozi zavezniško vrhovno komisijo.

Druge države v zapadni Evropi niso udeležene v preliminar-nih pogajanjih med Francijo in zapadno Nemčijo. Pričakuje se, da bodo trajala več tednov. Upanje je, da bodo vsa načela, na katerih je osnovan načrt glede spojitve jeklarske in premogovne industrije obeh držav, temeljito preresetana in da bo ustanovljen ustroj, ki bo upravljaval dva bloka težkih industrij.

Adenauer vidi v Schumanovem načrtu orodje proti socializmu, svojim starim sovražnikom. Namignil je že, da ne bo imenoval nobenega socialistu za člana pogajalnega odbora. Ta možnost vznemirja Francoze. Zavzeli so stališče, da bi morale biti vse stranke, ne samo sedanja stranka desničarske koalicije, reprezentirane pri pogajanjih. V Parizu vidijo možnost, da bi lahko druga vlada, ako bi prišla na krmilo v zapadni Nemčiji, zavrgla načrt.

Za načelnika nemškega odbora bo najbrže imenovan dr. Robert Pfordemenges, bivši bankir v Kolinu. On je direktor več nemških kompanij v Porurju. En problem je izenačenje produkcijskih stroškov, drugi pa bodočnost mednarodne oblasti v Porurju. Oba problema čakata rešitve.

Burma hoče ameriško darilo

Premier bo moral iti v Washington

London. — Burmski premier Thakin Nu je zapustil London in odpotoval domov. Na poti se bo ustavil v Italiji. Pred odhodom je izjavil, da bo skušal dobiti ameriško darilo, ne posojilo, v vsoti \$100,000,000. V zameno za darilo bo Amerika dobila koncesije za izkoriščanje oljne polja v Burmi.

Premier Nu se je približal Ameriki direktno. V Londonu se je mudil v istem času kot ameriški državni tajnik Acheson, ko se je vršila konferenca zunanjih ministrov zapadnih držav. Nu je čital v listih, da je Acheson obljubil Indokini, sosedni Burme, \$20,000,000, nakar je telefoniral ameriškem poslanstvu v Londonu, da hoče tudi Burma ameriško darilo. Nu se ni sestal z Achesonom, navezal pa je stike z njegovimi svetovalci, ki so mu povedali, da bo moral iti v Washington, ako hoče dobiti ameriško darilo, ker zadeva ni tako enostavna kot si jo on predstavlja.

Nu je bil nekoliko poparjen, ker ni od Achesona dobil zagotovila, da bo Amerika takoj podarila Burmi sto milijonov dolarjev. Pred odhodom iz Londona se je sestal z britskimi reporterji, katerim je razkril, da se vojna, katero vodi njegova vlada proti ljudstvu doma, ki ne čče kooperirati z njo, dobro razvija in napovedal, da bo izvojevala zmago v enem ali dveh letih. Misli je, da bo s to napovedjo omehčal vladne kroge v Washingtonu, da bodo dali darilo Burmi.

Indijska vojaška misija je tudi v Londonu, kjer ima razgovore z britskimi in ameriški vojaškimi uradniki. Člani misije trdijo, da so razgovori raziskovalnega značaja. Indija bi rada dobila ameriško posojilo, dasi še ni vložila formalne prošnje.

Domače vesti

Obiski

Chicago — Glavni urad SNPJ so 29. maja obiskali Frank Klemencič in njegova žena s hčer-kama Madelene in Mary iz Clevelanda, Ohio.

Smrt matere

Milwaukee, Wis. — Dne 21. maja je za rakom umrla Frances Mraz, doma iz vasi Slevnice pri Celju, članica društva št.16 SNPJ. Pokopana je bila civilno ob spremstvu družinskih članic. Zapušča moža, štiri sinove in eno hčer. S posredovanjem Rdečega križa ji je bila izpolnjena njena zadnja želja, ko se je vrnil njen sin, ki služi strica Sama na Okinawi na Japonskem, k svoji bolni materi tri dni pred njeno smrtjo, da se je poslovala od svojih otrok skupno.

Iz Minnesote

Duluth, Minn. — Zadnje dni v maju so dobro prestali operacijo Joe Adam iz Ironwooda, Mich., E. Adamič iz Hibbinga in Ed Kromar iz Elya, Minn.

Nov grob

Canton, O. — Dne 25. maja je naglo umrl Blaž Odar, star 64 let, doma iz Koritna pri Bledu na Gorenjskem, v Ameriki 43 let in sostanovitelj društva 315 SNPJ ter aktiven druževnik. Tukaj zapušča ženo, sina in dva vnuka, v Clevelandu pa dve sestri.

Iz Clevelanda

Cleveland, O. — Dne 25. maja je umrl Robert Skube, star 19 let in član KSKJ. Podlegel je poškodbam, ki jih dobil, ko ga je povozil vlak. Zapušča starše, šest bratov in eno sestro. — Dalje je istega dne umrla Anna Gilles, stara 41 let, doma iz Blazovice pri Kolpi, v Ameriki 38 let. Zapušča moža in enega brata. — Naglo je umrl Anton Pucel, doma iz Velikih Lašč, v Ameriki 42 let, član društva št.5 SNPJ. Zapušča ženo, enega sina in štiri vnuke.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado \$3.00 na leto, \$4.00 za pol leta, \$2.00 za četiri leta; za Chicago in okolice Cook Co., \$9.50 za celo leto, \$4.75 za pol leta; za inozemstvo \$11.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$3.00 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenarodenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštovino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Kaslov na vse kar ima stik z listom:

PROSVETA

2657-58 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

138

Prežihov Voranc in njegovo delo

Ker bo ta kolona prihodnja dva tedna odsotna radi urednikovih počitnic, bomo na tem mestu podali kratek življenjepis o Prežihovem Vorancu, katerega je napisal k njegovi 40-letnici pisatelj Ivan profesor Anton Slodnjak in je izšel v ljubljanskem Obzorniku. Usoda je zahtevala, da je bil ta življenjepis, ako ga smemo tako imenovati, proben kot nekrolg k nepričakovani smrti velikega slovenskega proletarskega pisatelja. Kot rečeno, je bil spis namenjen kot poklon k njegovi 40-letnici pisateljstva, toda iste dni, ko je imel slaviti ta jubilej, mu je v mariborski bolnišnici smrt pretrgala nit življenja. Star je bil 56 let, na višku svoje pisateljske zrelosti.

S tem je slovenski delavski in kmečki narod izgubil svojega največjega sodobnega pisatelja. Ivan Cankar je bil naš največji klasik, Prežihov Voranc (domače ime Lovra Kuharja) naš najbolj talentiran pripovednik in risar kmečkega in delavskega življenja. Bil je revolucionar in obenem velik ljubitelj svojega delovnega naroda. Njegova misel je jasna in beseda preprosta, tako da jo lahko razume tudi najbolj preprost čitatelj. In v tem je tudi njegova lepota. Nekaj njegovih del smo že podali v Prosveti in na roki imamo tudi več njegovih črtic, ki jih bomo podali, ko bo končana njegova "Borba na tujih tleh". Po vojni nam je pisemno dovolil, da lahko probimo sleherni njegovo delo—za honorar se še zmenil ni. Toda besedo bomo dali profesorju Slodnjaku, ki piše o Prežihovem Vorancu takole:

★
Aprila 1909. leta je izšla v Miru, političnem glasilu koroških Slovencev, črtica **V tujino**, avgusta istega leta pa v poljudnem književnem časopisu "Domači prijatelj", v uredništvu Zofke Kvedrove in v založbi Vydrove tovarne žitne kave, črtica **Petkov Cenc**, prvi tiskani književni deli Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca, našega najboljšega sodobnega pripovednika in prvega predsednika Ljudske prosvete Slovenije. Lani spomladi je minilo potemtakem štirideset let, kar se je začela samorasla, težka, a tako plodna življenjska in pisateljska pot nenavadno nadarjenega in stremčega sina kmečkega najemnika iz jugovzhodnega kottiča naše Koroške. Na tej poti je napisal Lovro Kuhar svojemu narodu več klasičnih pripovednih del, ki bodo ostala živa, dokler se decela ne spremeni življenje in značaj našega naroda. Spodobi se, da ob tej priliki predočimo poglavito smer in najvažnejše postaje te trnove, a tako zmagovite ustvarjalne poti.

Lovro Kuhar se je rodil 10. avg. 1893. l. kot sin najemnika na eni izmed mnogostevilnih "hub" grofa Thurna v Podgorji v županiji Kotlje ob rečici Kotulji, ki se izliva nekako vzporedno z Mežico v Mežo, v onem koščku Koroške, ki je po saintgermanski pogodbi postala jugoslovanska. V Vorancevih otroških letih, v zadnjem desetletju 19. st., so grozili davki in ves takratni gospodarski stroj s svojimi katastrofalnimi posledicami za individualno kmečko posest, zlasti pa neoviran uvoz ruskih, ameriških, avstralskih in indijskih ter balkanskih agrarnih proizvodov, da uničijo kmeta v avstrijskih alpskih deželah. In prav v Vorancevi ožji domovini je bilo življenje posebno zapleteno in hudo. Na eni strani je sicer takrat dajala precejšnja industrializacija (svinčni rudniki v Mežici, Črni, jeklarna na Ravnah pri Guštanju) za služba in kruha, na drugi strani pa je bila individualna gozdna in obdelovalna kmečka posest čedalje bolj krčela ter je prehajala v last grofov Thurnov, posestnikov jeklarne in največjih veleposestnikov v tem delu Avstrije. Kmečkemu naročanju, ki ga ni mogla prederiti domača gruda, je preostajalo samo dvoje, ali da se spremeni v najemnika preje kmečke, sedaj grofovske zemlje, ali pa da gre v mežiške rudnike ali v ravnensko jeklarno. Kmet se je krčevito oklepal zemlje in si je izbral večinoma prvo. V rudnikih ali v tovarne je odhajal le v skrajni sili ali iz ključovalnosti ob raznih družinskih prepirih in nesrečah. Tako je tudi Vorancev oče, človek brez lastne zemlje, oženjen z gruntarsko hčerjo, rajši krvavo garal na grofovski hubi, gnan od silne volje, da si pomaga prej ali slej k lastnemu posestvu, kar se mu je slednjič tudi posrečilo.

Kdor vsaj nekoliko pozna kmečko življenje, lahko zasluži, kaj je doživljal v takih razmerah otrok, ki mu je knjiga bolj dišala kakor motika in sekira. Oče ga postavi, komaj dobro shodi, ob svojo stran, da se bojuje z njim vred za gospodarski obstanek in daljni gospodarski cilj, otrok pa hrepeni po učenju, znanju in oblikovanju. Čeprav je Voranc z dušo in telesom vprežen v gospodarski boj na domači grudi, se prebujava v njem domišljija, najprej v prepleti podobni čudežnih domačih pravlje: nenadoma obogateli in namah rešiti očeta, mater in vse druge tega presilnega trpljenja; ko pa se mu ob rastočem razumskem dozorevanju razkadi ta sen, se začne zanimati za domačega človeka in njegov notranji in zunanji svet. V takem življenju se tvori Vorancev značaj, njegov pogled na ljudi in življenje, nabira se pa tu tudi čustveni, jezikovni in miselni zaklad vsega kasnejšega književnega dela. V tem so pa prav podobe domačega človeka in domačega planinskega sveta najlepše, kar je ustvaril, a ne kot zasanjan ali izkoreninjen meščan, temveč kot živa priča gorja, ki ga prinaša boj za zemljo, a tudi kot pričevalec neugnanega človekovega hrepenenja po njeni posesti in kot pesnik njene večne lepote.

V domači utrakvistični, to je v glavnem ponemčevalni ljudski šoli se mu sicer odpira pred željnimi očmi svet knjige, odpira se mu pa tudi poleg socialnega gorja, ki ga pozna že iz domače, dasi grofove hiše, nacionalno gorje koroških Slovencev, ob katere buta z vsemi gospodarskimi in "kulturnimi" sredstvi razbesneli pangermanizem. Dva domača učitelja posojata Vorancu knjige, pomaga jima pri tem oblikovanju vedoželjnega in po oblikovanju stremeče duše tudi domači župnik Fr. Stingl, Čeh po rodu, ki se je živo zanimal za tedanja slovenska slovestva in je pisal o njih informativne članke v reviji Dom in svet, kakor je tudi poročal o naši književnosti v nekaterih čeških časopisih.

Tudi v domači hiši je Voranc našel vzpodbude za literarno snovanje v knjigah Mohorjeve družbe in omenjenem literarnem časopisu Domači prijatelj. Politično obzorje in narodno obrambne argumente pa je dobival iz celovskega časnika Mir, ki je tedaj

Še eno vabilo iz
Milwaukeeja

Milwaukee, Wis. — Gospodinj-ski klub združenih društev Arcadian-parka vabi na otvoritev nove kuhinje v soboto, 3. junija. Sedaj je naša kuhinja popolnoma izgrajena, zato vabimo vse naše člane in prijatelje na otvoritev.

Za to priliko bomo servirali puranovo pečenko in druga jedila. Večerjo bomo pričeli servirati od 7. uri do 9. ure. Torej ni treba večerje kuhati doma.

Za transportacijo od busne linije do parka bomo mi poskrbele, in sicer od 124. ceste in Greenfield ave. do Arcadian-parka, in sicer od 7. do 9. ure. Prav tako bodo na razpolago avtomobili od parka do busne linije.

Za ples bo igrala Smoletova godba.

Največjo zahvalo smo dolžni Prosveti, ki priobčuje naše dopise. Brez oglaševanja v tem listu, ne bi imeli toliko uspeha. Zahvala gre tudi sestri Mary Skusek, katera je največ skrbele, da je šlo delo tako hitro naprej.

Vabim tudi vse članice, da se udeležijo seje, katero bomo imele v Arcadian-parku v nedeljo, 4. junija. Ta seja bo važna, ker moramo še več stvari urediti. Pričela se bo ob 2. uri popoldne. Ne smemo pozabiti povabiti vse članice na sejo, ki jo bomo imele v nedeljo, 4. junija, v Arcadian-parku. Seja bo zelo važna. Pričela se bo ob 2. uri popoldne.

Ne smemo pozabiti piknika združenih društev SNPJ, ki se bo vršil 16. julija v Arcadian-parku. Vstopnice že lahko dobite pri vseh članih. Imeli bomo tri godbe: Bašovo, Gerlicovo in Smoletovo. Torej se vidimo 3. junija na zabavi, 16. junija pa na pikniku. **Apolonia Butchar**

Kapitalizem uničuje
Ameriko, ne
komunizem

Bellingham, Wash. — Danes, 5. maja, je obletnica, ko sem bil zelo "srečen", da sem delo dobil. Bilo je leta 1914 v malem rudarskem mestecu v Mullanu, v državi Idaho. Tam okoli so svinčni rudniki. Delo sem dobil po čudnem naključju, ki ga pa zdaj ne bom opisoval — bi vzelo preveč prostora v Prosveti in pa za čitatelje ne posebno zanimivo. Ampak jaz sem se počutil kakor da sem terno zadel. Bil sem "suh" in še dolžan na bordu. Kadar nas je gospodinja klicala, da gremo jesti, mi je bilo kakor grešniku na sodnijski razpravi. V meni je ključalo vprašanje, kako bom plačal? Nič ne ve kakšne duševne muke sem trpel. Bil sem obupan, ker nisem imel upanja, da bom delo dobil, niti ne nikogar, ki bi mi kako drugače pomagal.

Takrat je bilo mnogo brezposelnih. A jaz, "grinar", ki še majnar nisem bil, nisem imel nobene možnosti, da bi delo dobil. To mi pride zdaj na misel, kadar čitam ali slišim o "prisilnem" delu v Rusiji in v drugih deželah, ki so pod njenim vplivom. Tudi, Tita dolže, da napreduje s takim delom. Belogardisti seve in drugi, ki so v času kraljevine imeli dovolj poceni robotnikov.

V Ameriki me še nihče ni silil delati. Kako rad bi bil takrat delal "zastonj"! To se razume: za tak "zastonj" kot ga imajo v Jugoslaviji, kjer si dohodke vsi enako razdelijo oziroma koristi od dela imajo vsi in njih potomci, ki jih še ni na svetu.

Ameriški kapitalisti imajo veliko srce do takih "sužnje" v Rusiji. Radi bi jih osvobodili... a čudim se, da so pozabili na svoje sužnje. Tukaj pa moram pripomniti, da niso le kapitalisti vzrok bede, ki še obstoji v tej deželi. Ameriško ljudstvo ima ustavo na podlagi katere si lahko uredi boljše, pravičnejše gospodarstvo, dočim te prilike niso imeli v Evropi, a še najmanj v Rusiji. Zato pa je tam

vodil s stališča slovenskega klerikalizma nacionalno borbo na Koroškem.

(Dalje prihodnjič.)

Glasovi iz naših naselbin

Četvrtica članov unije avtnih delavcev CIO pred poslopijem lista Detroit News, proti kateremu so pred dvema leti vložili tožbo zaradi blatenja in neosnovanih obdelžev, da so bili v zaroti za umoritev Walterja Reutherja, predsednika avtne unije. Lastnik lista je zadevo izravnal izven sodišča s plačitvijo gotove vsote.

tudi tako grozno odjeknilo. "Grozno" za stari red — za profit! In baš zato, ker je v Rusiji le eden kapitalist: država ali, če hočete — Stalin. Ako bi tukaj država lastovala ves profit zadnjih 5 let po vojni, ne bi imela nič dolga, pač pa mnogo denarja na bankah! Amerika bi lahko naredila "raj" in še konkurirala s cenami na svetovnih tržiščih. Z eno besedo: Amerika bi bila največja sila na svetu! Rusija bi ostala daleč zadaj.

Kapitalizem je tisti, ki uničuje Ameriko, in ne komunizem, in na drugi strani daje priliko Rusiji na svetovnem trgu! Mi se zelo motimo, kadar trdimo, da je Amerika bogata. Kako je bogata, če je za narodni dolg tako ogromen? Yes, le nekaj družin in posameznikov lastuje ameriško bogastvo. Ti ljudje so tisti, ki hočejo za vsako ceno uničiti konkurenta na svetovnih trgih — Rusijo!

Kako se bo še vse razvilo, sam bogve. Churchill, bivši britanski premjer, ne grozi več Rusiji kot prej. Mož je gotovo spremenil svoje stališče, odkar se je zvedelo da imajo tudi Rusi atomske bombe. Zdi se, da jih strah spretetava, ker se ne ve, kakšen bo končni rezultat, ako pride do vojne. Naj pripomnim še to: jaz nisem za komunizem ali za kakšen drugi "izem". Se nič ne otegram za "rdečkarje", kakor se ne za "bele". Stvari se dogajajo ravno nasprotno kot bi človek sodil. Pišem tako kot se mi zdi da je... Vreme pa imamo mrzlo. Ne vem, ali prihaja zopet ledena doba?

George Gornik

Nagla smrt sorodnika

Mt. Olive, Ill. — Dne 8. maja sem bil brzjavo obveščen, da je v Conneautu, O., umrl naš sorodnik John Berus ml., starejši sin moje nečakinje Angele Berus. Pokojnik je bil ob smrti star 27 let. Žena ga je našla zjutraj mrtvega v postelji. Njegove smrti ni mogel pojasniti niti mrliški preglednik.

Pokojnik je bil veteran zadnje vojne, zato je imel pogreb vojaški značaj. Večina vojaškega roka je prebil v Indiji. Najbolj tragično za družino je bilo, ker sta bila njegov oče in mati na oddihu pri svojem bratu v Californiji. Domov sta bila pozvana brzjavo in se pripeljala z letalom.

Pokojnik zapuša ženo, dve leti staro hčerko, brata Heinricha, sestro Margaretto Noro, očeta Johna in mater Angelo, hčer mojega brata. Družina Berus je mnogostevilna in dobro poznana v več državah. Izreklam globoko sožalje!

Pogreba sta se udeležila moja starejša sinova John in Albert z ženo iz Milwaukeeja. Po vinitvi domov pa bi bila skoraj Alberta zadel ista usoda, kakor njegovega drugega bratrance Johna. Rešil se je, ker je njegova žena Mary pravočasno obvestila mestno ambulanco. Nekaj dni je ostal v bolnišnici, sedaj pa se zdravi doma. Ker živim šest članov naše družine v

Milwaukeeju, sva se jim pridružila še midva z ženo, tako da je imel še več obiskovalcev. Vsi smo ga obiskali, razen starejše hčere. Te pretresljivi dve vesti smo doživeli v teku štirih dni.

Andrew Maren

Kmet opisuje
o težkih razmerah

Masontown, Pa. — Prejela sem pismo od brata iz stare domovine, kateri mi med drugim piše: Draga sestra! — Prejel sem Tvoje pismo in 100 funtov moke, katera je dospela na Rakek, od tam pa jo je nekdo pripeljal do moje hiše. Moko si poslala 25. marca, dobil pa sem jo 27. aprila, torej se ni tako dolgo vozila. Najlepša hvala Tebi in Tvojemu možu!

Kakor živimo tu? Včeraj sva s hčerjo gnala junca v Grahovo, ker sem ga moral prodati vladu. Ob 8. uri zjutraj sva šla z doma, vrnila pa sva se ob 6. uri zvečer. Ker nisva vzela jedil s seboj, nisva zaužila ničesar ves dan, ker se težko dobi hrana v gostilnah.

Junec je tehtal 356 kg., plačali pa mi bodo 11 din in 60 par za kilogram, torej ne bo še za par čevljev. Lansko leto so mi pa posekali 60 dreves, a mi niso toliko plačevali, da bi plačal davke za eno leto. Torej take so razmere pri nas.

Vreme imamo pa slabo. Vsak dan dežuje, tako da zaostajamo z delom. Trava pa dobro kaže in vrtovi so vsi v cvetju. Že deset let ni tako cvetelo kot letos. Kaže, da bomo imeli obilo sadja, če ne pride kaj hujskega.

Slišim, da se lahko pošljejo paketi tudi v Ameriko. Pošljemo lahko slivovko, suhe klobase, suho sadje, lipavo cvetje, kamilice itd. Sporočita mi, kaj si najbolj želite in Vama bom poslal. Prejmita oba prisrčno zdrave — Viktor Ponikvar.

Iz tega pisma se vidi, da so v stari domovini še težke razmere.

Agnes Zadel

Vabilo na konferenco
Prosvetne matice
in drugo

Milwaukee, — Članice gospodinj-skega kluba Arcadia-parka pozivam, da se gotovo udeležijo seje 4. junija, začetek ob 2. uri popoldne v Arcadian-parku. Od busne linije v park bodo vozili avtomobili. Te seje se bodo vršile v parku samo v poletnem času, pozimi pa zopet v mestu. Kakor smo slišale, bo imel sejo isti dan v parku tudi moški klub, a to nas ne bo motilo.

Dne 11. junija se bo vršila konferenca Prosvetne matice v Arcadian-parku. Pridite poslušat v velikem številu. Vsakdo je dobrodošel. Ženski klub, bo serviral okusna jedila. Prosimo pa, da se prigradite ali boste jedli v parku, da bomo vedele, koliko pripraviti. Pokličite po telefonu Ex. 3-5997.

Želimo, da bi prišel na konferenco tudi Milan Medvešek, kateri piše tako lep potpis o obisku v Jugoslaviji, da čitatelji komaj čakamo, da dobimo Prosveto. Posebno me je zanimala Ljubljana, odkoder sem jaz prišla pred 40 leti. Zbudil mi je

Po 22 letih na obisku
v rojstni domovini

Milan Medvešek

62.

Slovensko kulturno umetniško društvo "Dušan Jereb" v Novem mestu me je zbralo za svojega častnega člana, istočasno tudi Marjana Kozino in Božidarja Jakca. Za Novo mesto jaz nisem do sedaj še ničesar doprinesel, vzlic temu pa so to storili. To društvo, ki se okrajšano imenuje SKUD, je razširjeno na tri področja: dramsko, pevsko in glasbeno. Moj svak Lojze Hlede in sestra Anica sta mi sporočila, da me člani sifoničnega orkestra te organizacije želijo videti in tako sem res šel med nje. Ne poseben rad, kajti bil sem že u-trujen od vsega, vendar pa sem šel na vaje tega orkestra, kateri je igral lepe klasične skladbe, nato pa venček krasnih partizanskih.

Ko so me predstavljali, je neki vilonist dejal: "Midva se pa poznavava." Priklimal sem, vedel pa nisem, kdo je. Sele čez nekaj časa sem si priklikal v spomin, da je hodil z menoj v šolo. Njegovo ime je Korošec in je sodnik na novomeškem sodišču. Nekateri člani tega orkestra so mi potožili, kakšne težave imajo, ker nimajo dovolj strun in drugih glasbenih predmetov na razpolago. Obljubil sem jim, da jim bom poslal nekaj glasbenega materiala, toda sedaj sem tako zaposlen z različnimi stvarmi, da nimam časa, da bi izpolnil svojo obljubo. Toda ob prvi priliki jo bom.

Nekega večera sem se znašel v Smoletovi kavarni, katera je podržavljena. V stranski sobi je sedela velika družba in prepevala. Med njimi je bila neka moja sošolka in Ferdo Garnedel, ki je bil pri nas na hrani in stanovanju nad 10 let, in se je ves čas, odkar sem šel v Ameriko, zanimal zame. Povabili so me v družbo, katera je bila zelo razpoložena in veselo prepevala. Moj prijatelj Garnedel je pel solo "En starček je živel". K meni je prisledel mlad fant in se predstavil kot predsednik Ljudskega odbora v Novem mestu. Njegovo ime sem poznal, spominjam pa se, da je doma iz Bršljina. Mladi župan mi je dejal, da mi bo razkazal vse Novo mesto, potem pa me povabil na proslavo dneva armade, ki se je vršila drugi dan. Kaj sem hotel, kot obljubiti, da bom prišel. Drugi dan sem očetu povedal, da bom šel na proslavo dneva armade, on pa me je opozoril, da

Takoj po programu sem se izmuznil in napolnil domov, kajti na vsak način sem hotel iti tisti dan v zidanico. Že imenovani predsednik ljudskega odbora mi je ponudil konje in voz, toda kaj bi jaz z enim kot drugim! Domov sem prišel še pravočasno in z očetom sva se takoj napolnila na Cikavo k dotičnemu kmetu, ki naju je hotel na vsak način odpeljati v zidanico. Kakor hitro sva prišla tja, so naju pričeli gostiti, nato pa iskati v vasi koleselji, da se odpeljemo v "gure". "Kaj če nam koleselji, ta voziček je dovolj dober," sem jim ugovarjal, nakar smo se odpeljali v "gure" z majhnim vozičkom, katerega je vlekla amerišanska kobila, ki je bila transportirana v Jugoslavijo skozi Unro.

"Fijakar" je sedel na levi, oče v sredi, jaz pa na desni. Amerišanska kobila je tekla po ozki in kamniti poti. Na sedežu ni bilo dosti prostora in čutili sem, da bom zletel na tla. Precej časa sem držal za lojtrance, tako da so bile moje roke že vse trde, potem pa sem hitro potegnil nogo preko lojtranc in skočil na tla. Če ne bi tega storil, bi z glavo zletel na tla. Potem sem se vsedel zadaj.

"Amerikanka" je pridno tekla. Pri prvi hiši na Malem Slatniku (Rormanu) smo zavili na levo, se peljali skozi Smolinjo vas in nato naprej v "gure". Končno smo le prišli v zidanico. Lastnik zidanice je takoj pričel kuriti v majhni peči, kmalu nato pa je prišla njegova tašča in naložila v pisker mnogo pristnih kranjskih klobas. Sam pri sebi sem ugibal, zakaj daje kuhati toliko klobas, toda ženska je očitno dobro vedela zakaj.

Gospodar je takoj pričel nositi vino na mizo. Silil naju je piti na vse pretege. Dolenjski čvček je veliko boljši kot se v slovenskem domneva. Bila je že noč. Pričeli so prihajati kmetje od vseh strani in kmalu smo bili natrpani v zidanico. Sam pri sebi sem premišljal, kako vsi ti ljudje vedo, da je nekdo v zidanici, potem pa sem našel enostaven odgovor, da je luč povedala, da je nekaj posebnega v tej zidanici, namreč posebnega v tem smislu, da je nekdo prišel v njo v sredi tedna, kar je vse-kakor nekaj nenavadnega.

Mary Gornick

Vabilo na sejo
društva 10 SNPJ

Rock Springs, Wyo. — Članstvu društva 10 SNPJ naznanjam, da se bo vršila prihodnja seja dne 4. junija v Slovenskem domu, začetek ob 10. uri popoldne. Na dnevnem redu bo volitev delegata za 14. redno konvencijo SNPJ. Udeležite se te važne seje vsi! (Dospelo prepozno za objavo v glasilu—ured.)

Rose K. Doak, tajnica

(Dalje prihodnjič.)

Koroške vesti

V kakšnih pogojih živijo naši dijaki v Jugoslaviji in v Celovcu

Celovec. — Dva dijaka Koroška sta spregovorila na I. kongresu Zveze mladine Slovenske Koroške, ki je ostro obsodil raznarodovalno politiko avstrijskih prosvetnih oblastnikov. Prvi od obeh dijakov se šola v Jugoslaviji, drugi pa na celovski gimnaziji. Dijak, ki se šola v Jugoslaviji, nam je prepričljivo prikazal vse olajšave, prednosti, ki jih uživa dijaška mladina v novi Jugoslaviji. Ko pa je spregovoril celovski dijak, nam je bilo težko pri srcu. Slišali smo, kako so Slovenci v avstrijskih šolah zapostavljeni ter izpostavljeni stalnemu šikaniranju, kako avstrijski profesorji brez sramu priznavajo pred vsem razredom, da imajo za slovenske dijake drugačen ključ ocenjevanja, da profesorji, ki naj bi poučevali v slovensčini, sploh ne znajo slovenskega jezika. Šole na Koroškem so slej ko prej ponemčevalnice slovenske mladine. Ob tej presenetljivi razliki glede pogojev šolanja smo se zamislili nad grenko usodo naših dijakov, ki obiskujejo srednje šole v Celovcu. Odločno smo odklonili vse šovinistične tendence, ki skušajo prepričati slovenski pouk. Odločno smo zahtevali od šolskih oblastnikov, da dosledno nadzorujejo izvajanje slovenskega pouka v vseh šolah.

Bratranca sta se združila

„Koroška Kronika“, glasilo britanske obveščevalne službe v Celovcu in „Naš tednik“, glasilo Krščanske ljudske stranke na Koroškem sta si bila od začetka zelo blizu, prava bratranca. Na zunaj sta sicer skušala prikrievati skupno kri, toda nazadnje sta padli krinki in oba „bratranca“, hlapca reakcije in sovražnikov nove Jugoslavije, sta se združila. Iz dveh listov je nastal eden „Naš tednik“ — „Kronika“. Pod skupno streho bodo pisni obeh sorodnih listov še nadalje razpohovali sovraštvo do nove Jugoslavije. V ozadju je siromščina „Našega tednika“, ki se ves čas mora boriti z nepremagljivimi gmotnimi težavami in ki je želel s prevzemom naročnikov „Kronike“ izboljšati svoj položaj. Toda koroško delovno ljudstvo gre mimo takšnih stvari, še trdneje se bo povežalo okoli svojega naprednega glasila, ki nas izpodbuja k ljubezni do svobodne domovine in k neustavljivi borbi na poti k združitvi z matično zemljo.

Gluha ušesa avstrijskih oblastnikov

Zveza bivših partizanov slovenske Koroške si je prizadevala že od vsega začetka pomagati tistim, ki so žrtvovali svoje zdravje v borbi proti fašizmu, pa tudi partizanskim vdovam in sirotam, ki so v narodno osvobodilni borbi izgubili svoje očete, reditelje. To je bilo tem bolj potrebno, ker so živel posamezni partizanski invalidi ter njihove družine v siromaštvu in bedi. Toda zaman so bili vsi poskusi, zagotoviti tem našim ljudem pri avstrijskih oblastnikih primerno invalidno odškodnino rento. Dve, tri leta smo čakali na rešitev, ki je sploh ni bilo ali pa bi nas je zelo razočarala, saj je bila priznana rento odškodnina invalidnim sramotno nizka, saj je znašala v nekaterih primerih petdeset

odstotkov invalidnosti, reci in piši — 27 šilingov mesečno. Zaradi tega smo tem bolj hvaležni ljudski vladi Slovenije, ki je partizanskim invalidom priznala pravico do redne mesečne invalidnine in ki nas je prijetno presenetila z enkratno večjo vsoto kot podporo najbolj potrebnim žrtvam fašizma.

Spletke brez konca

Ob volitvah v obrtniške in trgovske zbornice smo razkrili nove spletke koroških šovinistov, ki so skušali speljati Slovence na led. Sicer so slovenskim obrtnikom prepričali nastop pri volitvah. Imamo pa še 33 slovenskih kreditnih zadrug, ki jim pripada pravica do zastopnika v trgovski in obrtniški zbornici. Glavna zadruga zveza na Dunaju je predlagala obema združbama organizacijama na Koroškem enoten nastop na volitvah, tako da bi imela vsaka po enega zastopnika in enega namestnika. Toda prišlo se je spletke brez konca in kraja. Svetovali so Zvezi slovenskih zadrug, naj vložijo enotno listo le z navedbo nosilca liste. Toda naši združniki imajo slabe izkušnje in niso nasledili spletke. Potem je nemška Zveza „pristala“ na vložitev skupne liste. Toda zadnji dan pred potekom roka za vlaganje listov so sporočili, da morejo slovenskim zadrugam priznati samo namestnika, češ da imajo koroški Slovenci manj zadrug kakor Nemci. Naši slovenski združniki so privolili v to, toda dobro uro pred potekom roka so izjavili, da bodo itak člani Nemške zveze zagovarjali koristi slovenskih združnikov in da zaradi tega tudi slovenski namestnik ni potreben. Toda izkušnje, ki jih imamo, so večvale previdnost. Imeli smo pripravljeno svojo kandidatno listo, ki smo jo pravočasno vložili še v zadnjem trenutku in s tem prepričali posledice šovinističnih spletk. Se so sledile spletke, toda koroški šovinisti so doživeli poraz. Na vsak način pa smo zopet spoznali ob primerjavi z lepimi besedami avstrijskih in koroških zastopnikov na londonski konferenci, kako velikanske so razdalje med besedami in dejanji avstrijskih in koroških oblastnikov.

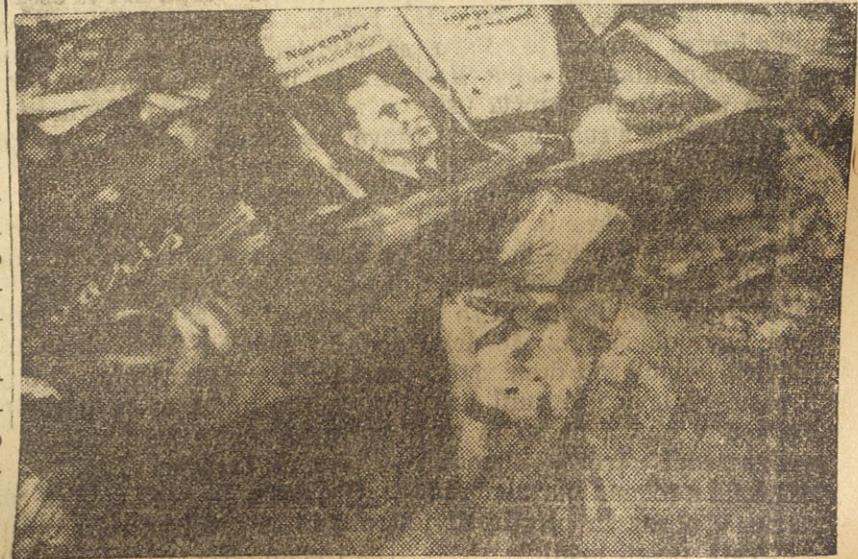
Po koroških vaseh

V Lobniku sta umrla Tavčmanova oče Luka Knez in nad 80-letna Stoparjeva mama. Ob sta budila med svojimi zdravno narodno zavest. V Dobu smo prisostvovali predstavi lepe ljudske igre „Begunka“, ki nam je nudila prijeten popoldan kulturnega razvedrila.

Kako velike so ure na stolpih

Vedno se motimo, kadar ocenjujemo velikost visoko postavljenih predmetov. Zlasti značilna je zmotna, ki jo zagrešimo, če določamo velikost ur na stolpih. Vemo, da so vse te ure zelo velike, pa vendar naša predstava o njihovi velikosti močno zaostaja za resnico. V primeru z marsikatero stolpno uro so ljudje komaj tolikšni kakor čmrlji. In kadar pogledate na uro na stolpu, ki jo opazite v daljavi, ne morete verjeti, da so velike line, ki jih vidite na stolpu, prav tolikšne kakor stolpna ura sama.

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih citate vsak dan?

Ostanki požganih knjig, brošur in časopisov — inventar DFS za Beneško Slovenijo.

Temu napadu je sledilo novo selil v Zagreb, odkoder je že poprej dobival naročila. Tu je umrl 24. januarja 1757. nasilje. Pretepaška skupina informbirojevcev je v državi po vzgledu Mussolinijeve fašistične sodrge v prostore „Primorskega dnevnika“ in grozila osebu z bližnjim obračunom. Razen tega napadajo, vidaljevci, od katerih se zmerom bolj odvrtačo tržaške množice, prostore naših naprednih tržaških organizacij. To organizirano nasilje je člen v verigi neprekinjenih nasilj nad vsem našim primorskim ljudstvom, ki mora živeti pod Italijo ali pa na angloameriškem področju Svobodnega tržaškega ozemlja. Tako se je zgodilo, da so dobro znani nasilneži iznova vdrl v prostore Demokratične fronte Slovencev za beneško Slovenijo pri Sv. Petru ob Nadiži in razbili spodnja vrata. Vse kaže, da še ni konca strahovanja, da bo treba misliti na učinkovite samoobrambne ukrepe našega delovnega ljudstva. Ne moremo pa si tega drugače razlagati kakor tako, da se pobratimljeni fašisti in informbirojevci zatekajo k nasilju kot obliki političnega obračunavanja zaradi strahu pred resnico, ki je pa s tem ne bodo mogli zatreti.

Značilnosti „demokracije“ DeGasperijevskega režima

Ponavlja se stara igra. V Rimu nam govorijo lepe besede. Doma čutimo gluha ušesa in trdo pest šovinistične uprave ter nasilnih razbijavcev. Značilnost „demokracije“, ki ji prepeljujejo takšne slavošpeve, smo zopet čutili beneški Slovenci v Sintu Petru ob Nadiži. Zaradi napada na sedež Demokratične fronte Slovencev, o čemer smo že poročali, je izšel lepak, ki pravi, da razodeva navedeni brutalni napad obnavljanje fašizma in njegovih podlih metod. V zvezi s pojavom tega lepaka so oblastniki takoj poskrbeli za aretacijo odbornika Demokratične fronte Slovencev v Italiji za Slovensko Benečijo. Popolnoma pa so pozabili na šovinistične nasilneže, ki so zažgali sedež Demokratične fronte Slovencev. Ničesar ni videti, ničesar slišati, da bi se kdor koli zanimal za nje. Tudi ta primer nas prepričuje o neverjetni, farižejski pristranosti in slepoti šovinističnih oblastnikov.

Med našim ljudstvom

Informbirojevski velmož Vidali je preko Centralnega komiteja svoje „partije“ zagrozil s partijskim ukorom vsem onim članom, ki bi se še nadalje drznili kaditi jugoslovanske cigarete. Otročje in smešno, vendar resnično.

Večer Prežihovega Voranca sta priredili prosvetni društvi „Simon Jenko“ in „Vojka Šmuc“ v Trstu. Predavateljica tov. Slava Pahorjeva nam je razgrnila vso lepoto Vorančeve besede in misli.

V Števerjanu so karabinerji podrli enega od treh mladcev, ki ga je postavila naša mladina za prvi maj. Storili so to iz strahu pred slovensko zastavo, ki je prelapolala vrh mlaja.

Naše otroke v Trstu vpisujejo v nekatere „zdravstvene kolonije“ v Italiji, da bi jih tam odrgali od lastnega naroda. Poznamo takšne trike, zato bomo svoje otroke rajši zaupali voditeljem letovišč v Sloveniji.

S posebnim dekretom je vključila rimska vlada Gorško med priznane gospodarsko pasivne pokrajine, za katere so predvidene razne olajšave. Vsekakor smo radovedni, kdaj in v kakšni obliki bomo deležni teh napovedanih — olajšav.

Naši tržaški otroci bodo tudi letos gostje slovenskih letovišč. Poseben odbor v Trstu se pripravlja posamezne skupine, ki pojdejo v letovišča v Slovenijo in sicer v Ptuj, Bovec, Vič, Ljubljana, Zgornja Šiška-Ljubljana, Lesce in Kranj.

V Škofljah so uprizarili vidaljevski informbirojevci obrekovalno „zborovanje“, naperjeno proti jugoslovanski coni Svobodnega tržaškega ozemlja. Ljudske množice iz jugoslovanske cone so ob meji obeh con z učinkovitim protestom odgovorile na to smešno izzivanje.

Trygve Lie, generalni tajnik Združenih narodov, po vrnitvi iz Moskve, kjer je konferiral s Stalinom in drugimi sovjetskimi uradniki o možnosti sklicanja konference štirih velesil za „zmanjšanje napetosti“ mrzle vojne.

Primorske vesti

Teror tržaških informbirojevcev

Trst. — Tržaški informbirojevci so se pobratili s temnimi fašističnimi elementi. Navzeli so se tudi fašističnih metod. Ker je ostala njihova lažna, puhla informbirojevska propaganda brez uspeha, so pričeli posnemati oblike fašističnega terorja. Napadli so znanege protifašističnega borca in člana CK KP Svobodnega tržaškega ozemlja Evgenja Lavrentija, ko se je ponoci vračal domov. Že pred tem je informbirojevsko glasilo namigovalo teroristična dejanja s pozivom, da je treba odstraniti s tržaških ulic vse vodilne pripadnike Slovensko-italijanske ljudske fronte.

ba pogodba, ki jo je sklenil 1743 z mestnim blagajnikom Raniolom, da postavi na mesto starega Neptunovega vodnjaka iz leta 1660 pred mestno hišo nov vodnjak za 2400 gld. in sicer v treh letih. Ker se je gradnja zavlekla in se je kamen medtem podražil, pri čemer naj omenimo že znano dejstvo, da se je ladja s kamnom na poti iz Benetk prav pred Trstom potopila, kar je spet podaljšalo delo, so medtem narastli stroški na dvakratno vsoto in bi bil Robba ob vse premoženje, če se mu ne bi bilo posrečilo dokazati, da je vodnjak vreden dosti več kakor je bilo določeno v pogodbi in da v dogovorjeni vsoti ni vpoštevan njegov zaslužek, ki mu spričo velikih naporov po pravici gre. V svojih prošnjah se je Robba skliceval na to, naj si magistrat ne nakoplje očitka, da je pogubil mojstra, ki bi se v tem primeru lahko kesal, da se je kdaj lotil kiparstva. Po prizadevanju in razsodbi višjih oblastev je slednjič dobil umetnik poleg dvojnice, s pogodbo določene vsote še plačilo za svoje delo, tako da je stal vodnjak, ki je bil leta 1751 srečno dograjen, 6.674 gld. V njem je postavil Robba najlepši javni spomenik baročni Ljubljani.

S krajna razgibanost treh figur, ki baje predstavljajo tri slovenske reke — Savo, Dravo in Krko — je izraz notranjega razburjenja in življenjskega nemira. Zato ni čudno, da so opazovalci tega vodnjaka misli nehote uhajale na velikega mojstra italijanskega baroka — Lorenza Berninija. S tem delom pa je Robba bistveno obogatil tudi mestno sliko tega dela stare Ljubljane, saj poživlja vodnjak skupaj s stolnico in magistratom lepo zaključeno celoto baročne Mestnega trga, ki je prav s to skupino za nekatere poglede med najkavnejšimi v Srednji Evropi. S tem pa je veliki mojster ljubljanskega baroka, ki pomeni drugi višek v razvoju slovenske umetnosti, zaključil svoje bivanje v Ljubljani, katero je tako obogatil s svojimi deli. Po letu 1753 se je pre-

za zaslužek, saj vemo, da je zaradi dela v Ljubljani odklanjal naročila s Stajerskega, kamor so ga vabili.

Najprej (1722) se je verjetno lotil kamenite skupine sv. Trojice za spomenik pred diskalceatskim samostanom (sedaj kavarna Evropa), ki so ga pozneje prenesli na Kongresni trg.

Ko se je prav v tem času razširilo češčenje sv. Janeza Nepomuka, zaščitnika proti vodnim nevarnostim, so postavili ob mostu na levem vsavskem bregu pri Črnučah kapelico, za katero je Robba izklesal svetnikovo podobo in pa prizor, kako nesrečnega svetnika za mostu mečejo v razpenjene valove Vltave in še 8 grobov. Ker je bila kapelica v nevarnosti, da se poruši, so kip leta 1864 najprej shranili v mestnem skladišču, leta 1878 pa so ga postavili v cerkvi sv. Florijana. Sedaj je na zunanjsčini te cerkve, grbe pa hrani narodni muzej.

Ko je leta 1728 potoval skozi Ljubljano „presviti“ cesar Karel VI., je Robba nalašč za to priložnost izklesal cesarjevo marmornato poprseje, ki je o cesarjevem prihodu stalo na slavokolu pri vicedomskih vratih ob vhodu v Gosposko ulico. Na vicedomski palači sami je bil kip do leta 1791, danes pa je v veži Mestnega muzeja. V tem delu se je Robba močno približal sto let starejšemu, a ne doseženemu vzorniku Berniniju.

Za tedanje jezuitsko cerkev (sedaj šentjakobska) je mojster leta 1732 dokončal oltarno menzo v obliki sarkofaga, tabernakelj in dva klečča angela ob njem, v katerih je Robba pokazal vse svoje znanje s tem, kako je hladnemu kamnu vdihnil življenje. V značilno zaviti držitelja, v bogatih oblačilih in v golih delih, kjer je izvalil iz kamna ves blesk, ki ga je zmožen, se zraža pristno baročno hotenje: pri vsej poudarjeni telesnosti in lepotnosti — videz globoke notranje poglobitve, pa čeprav le videz. Arhitekturni deli oltarja so vloženi z raznobarnim marmorjem, s čimer je dosežena poleg kompozicionalne tudi barvna slikovitost, vse v skladu z baročnimi ideali. Žal je za oltarni nastavek zmanjkalo denarja in so ga samo naslikali na steno. Toda že s tem nam je dal Robba svoje klasično delo.

Da je bil umetnik sposoben tudi celotnih oltarnih arhitektur, dokazujejo oltarja v bivši avguštinski, sedanji frančiškanski cerkvi, in predvsem veliki oltar pri uršulinkah, ki je v svojih merah najvišji v Sloveniji.

Malo pred smrtjo je dobil Mislaj naročilo za oltar v avguštinski cerkvi, ki pa ga ni več izvršil. Njegovo delo je prevzel Robba in ga leta 1736. tudi dokončal. Oltarni nastavek je visoka arhitektura, sestavljena na vsaki strani iz treh raznobarnih strebrov, ki se zaključujejo z baldahinom.

Vse svoje znanje pa je Robba pokazal v uršulinski cerkvi (dograjeni 1726), kjer je spretno združil oltarno arhitekturo s kipi, ki se v svoji belini odražajo od temnega ozadja. Posebno skupine Vere, Upanja in Ljubezni so višek v svoji vrsti. Po 15 letih dela, stroškov in nepriklisaj so prepeljali ves marmor iz Benetk, kar pri velikosti stebrov ni bila šala, je bil oltar 1744 dogotovljen. Kakor navadno se je Robba tudi na račun za ta oltar podpisal „scultore et architetto“, s čimer je vedno poudaril obe svoji sposobnosti, kiparja in arhitekta, saj je vse načrte za svoja dela sam izvrševal.

Kakor je za vso umetnost v posameznih dobah značilen neuhni razvoj od umirjenih oblik do slikovitosti, kar se javlja v kiparstvu v težnji, da se osvobodijo vezanosti na klado, iz katere kipar kleše in se v razgibanih kretnjah polasti prostora, tako tudi pri posameznem umetniku lahko opazujemo zorenje in razvoj v tej smeri. Primerjajmo pri Robbi samo anjele pri sv. Jakobu z onimi na levem stranskem oltarju v prečni ladji v stolnici. Tam sta oba sicer razgibana, a vendar še plastično telesno pojmovana, tu pa se pravkar spuščata na zemljo, odeta v vihrajoča oblačila, v izredno živahnem in igravem obrisu, ki je tuj plastični formi in skoraj da tudi kiparstvu, ustreza pa baročni slikovitosti na njegovi zreli razvojni stopnji.

Skoraj usodna je bila za Rob-

FRANCESCO ROBBA V LJUBLJANI

Zgodovina likovne umetnosti na Slovenskem dokazuje, da je bil umetnostni obraz naše zemlje ves pozni srednji vek in še dobro stoletje novega veka obrnjen proti severu. Vsa gotška umetnost, ki obvlada naše likovno snovanje od srede 13. stoletja dalje in ki pomeni, kakor pričajo ohranjeni spomeniki, prvi razcvet vseh treh

stornine, popojene z žarko svetlobo, ki družji kiparski in slikarski okras z arhitekturo v bogato celoto. Kiparstvo tega časa oblikuje močno razgibana telesa z videzom duhovne poglobljenosti, pri čemer vdihuje hladnemu marmorju življenjsko toploto in izvablja iz kamna največji blesk, ki ga je zmožen. V težnji po navideznem bogastvu pa mu je prav malo mar, če nadomesti plemeniti material les, ki mu daje z marmoriranjem videz žlahtnega marmorja. Kiparstvo, ki je po svoji naravi vezano na snov, iz katere ustvarja, v baroku ne pozna omejenih možnosti. Vsaka materija se mu pokori in iz nje oblikuje celo oblake ali sončne žarke, ki so v svojem bistvu netvarni. In slikarstvo? Stenske slikarje, predvsem na obokih, nam odpirajo v iluzionističnem smislu dozdevne poglede v nebo ali pa krase velike ploskve. V oljnih slikarstvu, ki služi vsaj pri nas kot oltarna podoba še ves čas skoraj izključno v cerkvene namene, pa se v živem nasprotju luči in sence vrše na oblakih razna poveličanja in se svetnik ves zamaknjen dviguje v nebo, pri čemer ga obletavajo zavaljeni angeli in se v živi svetlobi prav na vrhu odpirajo nebesa, da ga sprejmejo.

Tak nekako je barok, ki je z neugnanjo silo popolnoma preobrazil lice nekdanje srednjeveške Slovenije in je z novimi cerkvami spremenil Ljubljano v gozd slikovito oblikovanih stolpov. Pa boste rekli: kaj pa potem toliko pišete o baročni umetnosti, če je je sama laž in videz in ji ne moreš verjeti; vidiš lepo barvast marmor, pa se ti v roki spremeni v pobarvan kos lesa! Toda pri tem verjetno ne pomislite, da so v svetu umetnosti drugačna merila kakor v našem življenju, da živi umetnost ob našem svoje lastno življenje, v katerem ne odloča materialna vrednost umetnin, izražena v denarju, temveč njihova umetnostna pomembnost, zajeta v življenju umetnostnih oblik, ki odsevajo stvarjalno silo izrednega človeka — umetnika.

Ko je doživljala Ljubljana v umetnosti višek vsega poprej opisanega in je bila središče dobe, v kateri je naša likovna kultura dosegla v zgodovini svoj drugi razcvet, je njena umetnost neločljivo povezana z imenom Francesca Robbe. Po rodu ni bil naše krvi. Ker se je na oltarju pri Sv. Jakobu podpisal „Venetus skolepamo, da je bil iz Benetk, katerih senca se je dvigala izza baročne Ljubljane.“ Ne bomo opisovali življenjske poti, temveč ga bomo prikazali kot umetnika v njegovih delih. Ko je prišel v Ljubljano, star nekako 23 let, je bil že priznan umetnik. V Ljubljani je imel tačas kamnoseško in kiparsko delavnico, ki mu navadno pripisujejo znani semeniški portal za stolnico z dvema orjarkoma, čeprav sta delo italijanskega kiparja Angela Pozza. Mislaj je v svoji delavnici zaposloval večinomoma italijanske mojstre in tako je tudi Robba prišel k njemu. Ko se je leta 1722, torej že drugo leto bivanja v Ljubljani, poročil z Mislajevo hčerko Terezijo, zlasti pa po letu 1727, ko je Mislaj umrl in je Robba prevzel njegovo delavnico, se je slavni italijanski kipar še tesneje povezal z ljubljanskim mestom. Po tustu je podedoval tudi hišo na Trgu sv. Jakoba ob sedanji Gruberjevi palači, ki pa so jo leta 1898 podrli.

Robbovo tridesetletno bivanje v Ljubljani je bilo sila plodno. Pozabiti ne smemo, da so prav pred njegovim prihodom zgradili vrsto novih cerkvenih stavb, tako sedanjo frančiškansko cerkev (1700), stolnico (1701-1706), krščansko (1714-1715), uršulinsko (1718-1726) in da so prenavljali bivšo jezuitsko cerkev, sedanjo šentjakobsko. Pri večini stavb so sodelovali odlični italijanski arhitekti in so torej nujno zahtevali arhitekturi primerno kiparsko in slikarsko opremo. Tako se Robbi ni bilo treba bati

prežet s cerkveno idejo, tako različno od notranje verske vneme, ki je pol tisočletja poprej poglana v nebo gotške katedrale. Ta človek ljubi v posvetni blesk usmerjeno bogastvo, ves je poln notranjega nemira, pa vendar obrnjen navzven in ima rad kričča nasprotja. Tako je tudi umetnost tega časa, ki ji pravimo barok. Njeno bistvo je patos, bogati videz, zanos, svetniška zamaknjenost, velika gesta. V arhitekturi ustvarja barok prostorno nasičene enotne pro-

BORBA NA TUJIH TLEH

EVROPSKI POTOPIS
PREŽIHOV VORANC

(Nadaljevanje)

Njegove svetle oči so me skoraj proseče pogledale. Ves njegov obraz je bil tak, kot bi se bal moje obsodbe.

"Kakšno je prav za prav vaše razmerje do gospodarja, do Vestegaarda?" sem pobaral.

"Preprosto. Zemlja in hiša sta njegova last, vendar me od tod ne more pregnati, dokler izpolnjum pogoje. Daje mi kurjavo, ki si jo moram napraviti sam, tudi dovozi mi jo; če nimam svoje živine, mi tudi zorje. Na mesec moram delati z vsjo družino toliko in toliko dni. Kadar delamo pri njem, imamo po pogodbi določeno dnino, ki je sicer majhna, a je gotov zaslužek. Na kmetiji, kakor je Vestegaardova, je dela dovolj. Mati zdaj že ne hodi več na delo, ker ne zmore."

Štirje delavci, tako rekoč na niti, niso pri nobeni hiši ravno slaba stvar. Mož govori, kakor bi se mi opraščal. Nekaj priklenjenega, podložnega je v njegovem glasu. Ko mu prizgem novo cigareto, nadaljuje:

"Dom imamo, zato pa ne smemo nikamor. Brez Vestegaardovega dovoljenja ne smemo delati nikjer razen pri njem. Ne smemo v tovarno, ne v gozdove. Sicer bi nas takoj nagral. Živimo pa le, marsikateremu delavcu, ki je sicer svoboden, je še slabše, posebno v teh časih."

"Imate kaj živine?"

"Dve kravi, pet ovac in tele, ki ga bomo čez mesec zaklali, da bo pri hiši loj . . ."

"Da, loj; če loja ni pri hiši, je huda," zagostoli vmes mati. "Zdaj smo že mesec dni brez loja. Zadnjič sem ga kupila v Hofu pet kil, a je bil ves črvin. Toda . . ."

"Tiho bodite, mati," ji je pretrgala besedo hčerka in vsa zardela v lice. Dekleta je bilo po vsem videzu sram revščine, katero je hotela razlagati mati.

"Ali ima Vestegaard več takih, kakor ste vi?"

Nočem reči: več tlačanov . . .

"Ne, sam sem. V občini pa je več takih družin. V resnici nas je zmerom manj. Ljudje odmirajo ali pa nočejo več živeti na ta način. Če bi bil še enkrat mlad, bi tudi ne hotel . . ."

Tedaj poseže zopet mati vmes:

"Je pa le dobro, da imaš svojo stredo. Če ne dobiš drugačne, svoje, je tudi taka dobra."

Vidim, kako njene dobre oči preplaso pogledujemo odrasle otroke. Sinova molčita in puhata cigaretni dim.

Rad bi vedel kaj tudi o gospodarjih, o Vestegaardih.

"Slabo," pravi starec. "Včasih je bilo dobro. Imajo nekaj tisoč johov sveta. Gospodar je pogosto v Oslu. Včasih ga ni po cele tedne domov. Sin pa študira v Oslu, drugi je na Angleskem. Pravijo, da je kmet izgubil mnogo denarja nekje na Finskem."

"Če nas preženejo . . ." je vzdihnala mati.

"Ne bodo nas ne, saj imamo statut," trdno odgovori mož.

Potem smo govorili o stavki lesnih delavcev. Mati je gledala v tla, sinova sta bila vsa nape-ta, stari pa pravi:

"Če se bo stvar dobro končala, bo dobro tudi za nas."

V eni sami uri sem si ustvaril podobo težkega in tragičnega življenja nekaj tisočev norveškega prebivalstva. Teško mi je leglo na srce, ko sem zapuščal tiho, preprosto domačijo tlačanov v močvirnatih jami za Glomo. Nazaj gredo vsi si z Otarsonom skozi gozd svetila s smolnicami, ki sta jih nama dala sinova. Teško breme v srcu pa me je spremljalo vso pot . . .

To je tretja kategorija blagoslova norveške zemlje.

Četrto okno v pravi norveški svet se mi je odprlo v pokrajini Finskug ob švedski meji. Finskug je gozdna pokrajina z zamocvirjenimi ali skalnatimi dolinami. Zdi se ti, kakor da

so se ledeniki šele pred nedavnim časom spravili od tod. Selišča so še redkejša in samotnejša kakor v drugih pokrajinah.

Finskug pomeni po naše finski les; prebivalstvo, kar ga je, je finske narodnosti. Niso Lapponci, ki živijo više na severu, ampak pravi Finci. Kraj je bil Norvežanom menda pretrd, pa so ga zapustili. Prišli so Finci in se naselili po gozdovih. Čudna reč! Ni je dežele v Evropi brez narodnih manjšin. Finci segajo preko vse severne Švedske sem na Norveško. Sicer niso strnjeno naseljeni, vendar imajo v gozdovih in lesovih večino. Na Norveškem ne uživajo pravic priznanega naroda, skoraj vsi znajo že norveško. Šole so kajpada samo norveške. Kakšne vere so, nisem mogel doznati, ker menda sploh ne hodijo v cerkev. Tihi, delavni ljudje so in Norvežani jih imajo radi. Zlasti nedosegljivi so kot lesni delavci.

Narodnostno vprašanje na Norveškem je sploh nekaj svojevrstnega. Norvežani ustvarjajo šele zdaj svoj književni jezik. Danska nadvlada je v tri sto letih potisnila stari domači jezik v samotne gorske doline. Meščanstvo še danes govori jezik, ki je bolj podoben danščini kakor norveščini. Zadnja desetletja pa negujejo psovod, v šolah in v uradih, staro norveščino, kakršno govorijo na Islandu.

Eidskug je nekako središče finskih gozdnih delavcev. Finci so se tako pridružili veliki stavki. Sicer se je to zgodilo na prav čuden način. Zborovanje teh delavcev so sklicali zvečer v šoli sredi gozda. Otarson je govoril in govoril, zborovalci pa so molčali. Molčali so zvečer ob devetih, molčali so še o polnoči in zjutraj ob dveh, ko so zborovanje naposled zaključili. Nihče ni glasoval za resolucijo, nihče proti njej. Prepričan sem bil, da je vse propadlo, toda Otarson mi je zadovoljno prikimal: "Bo . . ."

In res je bilo. Naslednji dan ni zapela v teh gozdovih nobena sekira več in noben splav se po finkugskih vodah ni več premaknil.

Eden izmed teh zagriženih molčavcev naju je po shodu sprejel pri sebi na prenočevanje. Začudil sem se, ko sem zagledal hišo. Lepa, prostorna zgradba, velika okna, električna razsvetljava, snažna notranjščina. Menda je bilo pet prostornih sob, v njih sta živeli dve družini.

Za večerjo so naju počastili s pasjim golažem. Za to kraje je taka je posebno slovesna. In to čast uživajo le izredni, visoko spoštovani gostje. Temu se ni čuditi. Meso je v severnih krajih prava slaščica, ker ga nareče ni. Svinj ni, govedine je prav malo. Zelo v časti je konjsko meso, pa tudi tega je premalo in je zelo drago. Nekoliko zaleže divjačina, a menda je v teh gozdovih tudi že ni več obilo. Zelo se mi je skominalo po mesu severnih jelenov, pa ga težko dobiš, ker je prepovedano streljati te živali.

Sicer pa pasjega mesa ne cenijo le na Norveškem, celo v Vzhodni Prusiji ti revni poljedelski delavci skuhaajo pso, ako te hočejo posebno počastiti; in Vzhodna Prusija je vendar v napredni in bogati Nemčiji.

Golaž je bil tak, da boljšega niti v madžarskih restavracijah nisem jedel. Ko smo si obrisali usta, smo pričeli govoriti. Pijače ni bilo, naš gostitelj Li sploh ne pije—zato pa sta z Otarsonom začela čikati.

Blagovall sem gostitelja zaradi lepe hiše sredi gozda, Li pa mi je razlagal:

"Hišo mi je postavila strokovna komisija. Že več ko dvajset let sem organiziran. Pri nas je takole: kadar se ženiš in si hočeš postaviti lastno ognjišče, ti zgradi hišo sindikat. V ta namen plačujemo vsi člani v poseben stavbeni fond. Ako je dela dovolj in če gre v se v redu, odplačaš hišo v tridesetih letih, potem je tvoja.

(Dalje prihodnjič)

OTROCI SOLNCA

Spisal Ivan Pregelj

(Nadaljevanje)

Ona doli ga nista slišala. Tedaj se je geometer vzpel na okno, spustil se onstran ven, izpuštil okensko polico in priletel v travo. Prav tedaj je sunil tudi mlinar naprej in se pognal k Slavici. Geometer je zavpil nečloveško. Misli je, da jo bo on sunil z brega. Otrpnil je od groze. Kakor na dlani je videl: Slavica se je okrenila, odprla ustnice, zamahnila z roko in se zvilala v strašnih mlinarjevih pesteh. Geometer je videl, da se je tedaj stric Felice okrenil, začudil, dvignil drobno palčico in udaril po mlinarju. Geometer se je zdramil. V velikih skokih se je gnal navzdol. Mlinar je držal Slavico, dvignil jo z desnico okoli pasu. Z levico je sunil stricu Feliksi v obraz, da se je siromak sesedal v travo. Slavica je praskala z rokami blaznemu mlinarju v obraz in prosila divje: "Pusti, pusti, pusti!"

Geometer je stal blizu njiju in zahropel:

"Izpusti dekle!"

Sunkovito se je okrenil mlinar. Zatutil je divje, obraz mu je spačila blodna strast. Okretno je skočil v stran ob bregu po opozkelom lazu. Geometer ga je pograbil za ovratnik pri srcaji in telovniku. Krpa mu je ostala v rokah. Oni strašni človek pa se je vrgel z zmagoslavnim smehom po lazu nizdol proti motni vodi. Strašno se je razlegla njegova beseda, ko je planil s svojo žrtvijo v povodnj:

"Mežnarčeva!"

Za trenutek je izginila njegova konicasta glava v motni vodi. Geometer si je zakril oči.

"Francé," je zaklicalo iz povodnji. Slavčin bled obraz je pogledal iz vode k njemu. Drobna, voljna ročica se je pognala za ostrim robom pri bregu.

"Francé, krvavec! Reši!"

Geometer je vjel deklico za roko in se vrgel na robu brega na trebuh. Tla pod njim so bila

stena, ki je rahlo visela nad vo-

do, izpodjedena v strahovito dno-

osmih in še več metrov. Zdaj

je bil prepad zalit do vrha.

"Roke mi ovij ob vrat," je sopel Poznik in stegnil svoje, da dvigne deklico iz vode, ki jo je tiščala pod steno. Tedaj je vrgla voda tik ob njej mlinarja kvishku. Zarjul je pošastno. Slavica je sklenila roke nad geometrovim tilnikom. Zdaj je zavpila:

"Francé, drži me, vleče me na dno."

Z blaznostjo norca in utapljačočega se človeka je bil zgrabil mlinar dekle krog pasu.

"Izpusti!" je zahropel v Pozniku.

Z roko je otipal konicasto črepinjo mlinarjevo in mu zagrebil prste v lase. Slavica, ki mu je visela na tilniku, se je zvila k njemu navzgor. Slišal je čisto ob svojem licu njen tihi, do smrti truden glasek:

"Francé, grize me!"

Neskončna bolest in nepopisna ljutost je zarežala geometru v drob. Dvignil je desnico in iskal ob sebi. Ko je našel, je tesneje stisnil z levico deklico k sebi in rekel pretrgano, ljubečo do skrajnosti:

"Slavica! Vzdrži . . . ne ustrajš se . . . primi . . . krepko . . . krvavec . . ."

Ob njenem životu je iztegnil

roko, potisnil morilno cev mlinarju od strani v uho in pritisnil.

"Ah," je vzdihnala Slavica dolgo. Poznik je izpustil orožje in potegnil deklico z obema rokama k sebi čez steno. Zdelo se mu je silno težka. Bila se je onesvestila. Sam je bil tudi ves moker, a ni vedel, ali od vode ali od znoja, ki ga je oblivlal.

Za trenutek se je pokazala v motni vodi pod njim črna konicasta glava. Nato je izginila. Rahla lisa se je kakor rdeča nit povlekla ob skali in ugasilna.

Geometer je vzel Slavico kakor otroka v svoje roke in jo nesel navzgor. Šele v vrtu se je zavedela. Odprla je oči. Bolno se je nasmehnila in šepetnila:

"Krvavca si ubil!"

Nato je zopet izgubila zavest.

Položili so jo v posteljo. Poklicali so zdravnika. Ugotovil je živčno mrzlico in gnusno rano na životu, kamor je bil ugriznil mlinar . . .

Košir je prišel domov in je slišal:

"Mlinar jo je ugriznil."

Planil je po puško.

"Ni treba," ga je ustavil Poznik, "mlinar je utonil." Nato je segel po močni čaši vina na mizi.

Kdo ve komu je bila namenjena. Izpraznil jo je v dušku. Helena je stala ob strani in jo je nalila v drugo in mu jo ponudila. Izpil jo je do dna. Nato je dejal mirno:

"V uho sem mu pognal kroglo. Druge pomoči ni bilo. Browninga je škoda, ki mi je padel v dno."

Heleni se je zameglilo ob silni moški volji, ki je deset minut po strašnem dogodku našla že vse svoje ravnovesje. Tedaj je pridrl od nekje učitelj Siviec in začel jokati kakor otrok. Zdravnik je vstopil, domači, stari Živko, in menil zadovoljno o Slavici:

"Spi. To je imenitno."

Takrat se je zgenila Helena in vzklila burno:

"A kje je Felice?"

Hiteli so ga iskat. Našli so ga vsega bednega. Še vedno je sedel v travu, na mokrih tleh, kamor ga je bil vrgel mlinar. S solzami v bebastih očeh in z bolnim nasmehom na trepetajočih in povesenih ustnicah je gledal predse v klobuk med koleni. V klobuku je ležalo njegovo narejeno zobovje. On pa ni vedel, čemu vse to, čemu klobuk, čemu zobovje, čemu mokra tla pod njim, čemu mrzel sever v obrazu. Topo, brezizrazno in moljavajoče je ponavljal:

"Problem, problem, problem!"

Živo se je zamislil Pozniku, ki je rekel sam v sebi:

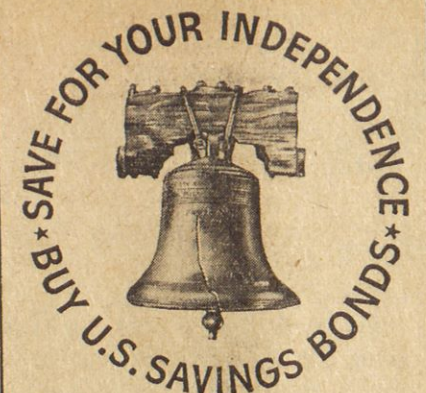
"Glej, revež! Nekaj viteštva pa je vendar ohranil v sebi. Kje neki je tičalo? Kako je vzrastlo? A vzrastlo je. Kakor na dlani sem videl, da je udaril s palico. Glej, celo zdrobil jo je. To je treba spraviti ubogemu strčku."

Z ljubeznjivo čudaka in otroka je pobral konce zdrobljene palice, jih nesel v svoj urad in spravil med mape . . .

Od reke gori je bobnelo venomer. A zdelo se je, da se je nečista, razuzdana zver unesla, umirila in da se spravlja k pokoku, sita svoje nove žrtve in človeške krvi . . . Mračilo se je.

Geometer se je domislil, da se mora preobleciti.

"Prekletlo!" se je vznevoljil. Ni se rad preoblačil. Krenil je domov, v svojo tiho, fantovsko sobico z udobnim naslonjačem in čedno posteljo, z umivalnikom in nekaj stoli ob šepavi mizi. Dvoje težkih telovadnih roček je

ležalo ob mizi. V kotu je slonel kup gorskih palic. Na nekaterih so bili še povezani šopi planinskih rož: sami spomini od Metke, France, Špelice in Rezičke, tiste z jamo v bradi, Rezička brez jamice v bradi je bila že umrla, in še njeni bratje niso mogli Francetu povedati, zakaj:

"Bleda je bila, pa žalostna, pa na velikonočni ponedeljek je tiho zaspala pred hišo na solncu, ko so šli ljudje od desete mavše . . ."

Geometer Poznik se je preobul in praznje preoblekel. Dve obleki je imel: vsakdanjo in nedeljsko. Zdaj se mu je zdelo škoda nedeljske in je mrmljal:

"Vrag vzemi Zofijo in njeno večerjo. Ali je vredno?"

Tokrat je nekdo rahlo potrkal. Poznik je šel odpirat.

"Kdo me išče?" je vprašal.

"Jaz," je odgovoril tiho sledek dekliski glas v temi pred njim.

"O vraga," je vzklilni začuden Poznik.

Pred vrati je stala Helena . . .

VII.

"Ali smem vstopiti?" je vprašala plaho in v zadregi.

Geometer jo je z obema rokama prijel za pleča in jo potegnul v sobo.

"Gospodična, gospodična," je govoril nemirno, iznenadeno.

"Kaj se je zgodilo? Ali je Slavica hiše? Sedite, prosim. Saj se tresete. Sedite!"

Potisnil je deklico na stol pred njo, visok in močan, a vznemirjen. Topla rdeča luč od zastora na svetilki ji je ležala na obrazu; izrazito se je črtala ostrost njenih lepih, nemirnih nosnic in polodprtih ustnic. Mehko so ji valovala ramena pod lahko volneno ruto, ki ji je zdrknila z las.

Njene dolge trepalnice so ležale na očeh kakor sladka senca. Njoli ni bila bolj mična, bolj trudna v svoji zrelosti in vonjivi zalosti. Zaupljivo je dvignila oči. Naravnost v oči mu je gledala. Ni krenila z glavo, kakor da jo je sram, kakor da se boji pogledati le za ped vstran od njega po njegovih predmetih. Kakor bi se bala, da bo zagledala, kar ne bi smela, kar bi žalilo, ako bi opazil, da je videla. Morda malo fotografijo na mizi, morda pismo, ki ga je začel pisati, morda steklenico, ki jo je izpraznil in sunil v kot.

"Gospod geometer," je začela tiho, "stricu Feliksi je hudo."

"Revež," je vzklilni Poznik.

"Naš doktor je pri njem," je nadaljevala, "pa sam ne ve, kaj je, ali mrtvoud ali vnetje možganske mretn. Pravi, da mora biti porazno."

"Lepi doktorji," je menil Poznik. "Kaj študirajo, če nič ne vedo."

"Ni strokovnjak," je rekla Helena brez očitavanja. "Nujen bi bil strokovnjak. Vurnika je nasvetoval."

"Poznam," je prikimal Poznik. "Sošolca sva. Telefgrafirati je treba."

"Zveza je pretrgana," je odvrnila.

(Dalje prihodnjič.)

V tovarni Djuro Djaković izdelujejo nove stroje

Ljubljana. — Delovni kolektiv industrije lokomotiv, strojev in mostov "Djuro Djaković" v Brodu ima letos velike proizvodne naloge. Poleg svoje dosedanje proizvodnje mora letos izdelati vrsto strojev za naše nove tovarne. Delavci tovarne Djuro Djaković so že začeli izdelovati različne sodobne gradbene stroje za montažno gradnjo. Sedaj izdelujejo stroje za pranje, drobljenje in sortiranje gramoza, stroje za pravilno doziranje gramoza in cementa, elevatorje za gramoz in cement ter druge podobne stroje. V naši državi imamo velika nahajališča naravnega mavca, zato bomo zgradili več tovarn za mavce, za katere bodo v Brodu izdelali potrebne stroje in naprave za praženje in mletje mavčeve rude. Povečanje proizvodnje mavca pa je važno v zvezi z gradnjo montažnih hiš. — Letos bomo tudi povečali naše tovarne za predelavo azbesta, v Brodu pa bodo izdelali stroje za drobljenje, mletje in sušenje azbesta, kakor tudi potrebne transportne naprave.

Pa tudi na dosedanjem delovnem področju ima kolektiv tovarne v Brodu velike naloge. Voditelj oddelka za lokomotive inž. Jovan Šel, nosilec reda dela II. raz., ki je prejel zvezno nagrado za konstrukcijo parnega valja in parnega bagra, sedaj konstruira normalnotirno maneversko lokomotivo št. 62, ki bo v celoti izdelana iz domačega materiala in bo težka 48 ton. Prototip te lokomotive bodo izdelali še letos, prihodnje leto pa se bo pričela serijska proizvodnja te domače lokomotive.

V konstrukcijskem oddelku izdelujejo tudi načrte za mehanične rešetke za velike parne kotle s 34 kv. m ogrevalne površine, primerne za uporabo domačega goriva. Take rešetke smo doslej uvažali iz inozemstva. V vagonkem oddelku izdelujejo v velikih serijah rudarske vagončke z napravami za avtomatično praznjenje. Naposled sodeluje delovni kolektiv tovarne Djuro Djaković tudi pri izdelavi strojnih naprav za vrtnale konstrukture za nafto. Predvsem izdelujejo konstrukcije za vrtnale stolpe, črpalke za nafto, vrtnale glave, prenosne naprave za motorje in pogonske stroje za glo-

POZIV naročnikom lista Prosveta

Uljudno apeliramo na vse naše naročnike lista Prosvete, dnevnika in tednika sredine izdaje, ter The Voice of Youth, da VSELEJ TAKO, ko se preselite, naznanite upravnikišvu lista in nam pošljete vaše star in novi naslov, prvič zato, da naročnik dobi točno svoj list in drugič da nam ni treba plačati 2 cente KAZNI pošiljati za vsak tak zanemarjen slučaj. Pismo naša vam da bres plačno kartico Form št. 22-8 ako ga vprašate, isto izpolnite in jo pošljite upravi listu.

Prosimo, upoštevajte ta poziv, i tem pomagajte upravi za boljšo po slugo dostavljanja Prosvete.

PHILIP GODINA, upravitelj

"PROLETAREC"
Socialistično-delavski tednik
Glasilo Jugoslovanske soe zvezne in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleskem jeziku.
Stane \$3 za celo, \$1,75 za pol, \$1 za četiri leta.
NAROČITE SI GA!

Naslov:
Proletarec
2301 South Lawndale Avenue
CHICAGO 23, ILL.

For Your Vacation,
Welcome to
Christiana Lodge

SLOVENIAN RESORT
The Hotel has 30 rooms with connecting showers. There are 17 cottages each with private shower. Central dining room with American Slovenian cooking. All Sports—private beach boating and fishing. Cater to overnight guests. Only 110 miles from Chicago, and 9 miles from Elkhart, Ind. Located on U.S. 112.—Write for folder.

Christiana Lodge
DOMINIK KRASOVEC
Phone 9126 F5
P. O. Edwardsburg, Michigan

NAZNANILO:
Ker nas je že več ljudi naprosilo za naslove jugoslovanskih oblastev v Združenih državah, naj tu navedemo, da naslov jugoslovanske ambasade se glasi:

Yugoslav Embassy,
1520 — 16th St., N. W.
Washington 9, D. C.

Naslov urada jugoslovanskega konzula pa se glasi:

Yugoslav Consulate General,
745 — 5th Avenue,
New York 22, N. Y.

in
Yugoslav Consulate General
188 West Randolph Street
Chicago 2, Illinois

Generalni konzulat FLRJ
v San Franciscu, California.

Naslov uradnih prostorov Generalnega konzulata FLRJ je sledeč:

461 MARKET STREET,
San Francisco 5, California.

Teritorialna pristojnost General. konzulata obsega sledeče države: Arizona, California, Colorado, Idaho, Montana, Nevada, New Mexico, Oregon, Utah, Washington in Wyoming. Poleg tega tudi Teritorij Alaska in otoki Tihega oceana.

Pišete lahko v slovenskem, srbohrvatskem ali angleskem jeziku.

Ali ste naročeni na dnevnik "Prosveto"? Podpirajte svoj list!

"PROSVETA"

2657 S. Lawndale Ave.

CENE LISTU SO:

Za Druž. države in Kanado \$8.00	Za Chicago in okolice je.....\$9.50
1 tednik in..... 6.80	1 tednik in..... 8.30
2 tednika in..... 5.60	2 tednika in..... 7.10
3 tednike in..... 4.40	3 tednike in..... 5.90
4 tednike in..... 3.20	4 tednike in..... 4.70
5 tednikov in..... 2.00	5 tednikov in..... 3.50

Za Evropo je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.20

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaše lastnina.

Prišlete se sme le one člane iz družine, ki to dovolijo in ki žive ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V nobenem slučaju ne več kot 5 tednikov

</